

I det sidst udkomne bind af *Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte* (80. bd., 1956) har dr. *Hans Haupt*, lærer og bibliotekar ved skolen Christianeum i Hamborg-Altona, offentliggjort en afhandling om »*Das Leonora-Christina-Manuskript des Christianeums in Hamburg-Altona*«. Det er originalmanuskriptet til Leonora Christinas franske selvbiografi, hvorom jeg skrev her i tidsskriftet 1954 (11. rk. IV, 367 ff.). Manuskriptet er i november 1955 blevet købt af redaktør Henry Hellsen og således nu kommet tilbage til Danmark. — Af indholdet i Haupts artikel er der bl. a. grund til at anføre, at han har fået undersøgt alderen på det brugte papir (ca. 1670), og at han ved henvendelse til bibliotekar Kåre Olsen, Det kgl. Bibliotek, har fået oplyst, at det, som jeg betegner (s. 371) som et slags titelblad (fra senere tid) til manuskriptet, skyldes Hans Gram. Min angivelse af manuskriptets »71 beskrevne sider, titelbladet ikke medregnet« korrigerer Haupt til 69½, idet jeg fejlagtig netop har medregnet titelbladet. Haupt tager endvidere afstand fra min »med alt muligt forbehold« fremsatte hypotese (s. 371), at den østrigske legationssekretær i København Franz Leopold von Metzburg kan have haft noget at gøre med manuskriptets forsvinden fra Det kgl. Bibliotek. Egne oplysninger om, hvordan manuskriptet er havnet i Altona, hvor det i hvert fald befandt sig ca. 1850, ser Haupt sig desværre ikke i stand til at give. — Jeg skal i denne forbindelse nævne, at det af mig s. 369 omtalte manuskript i fru Andrups eje senere er købt af Det kgl. Bibliotek.

Af »Zeitschrifts« øvrige indhold vil man med interesse læse nekrologerne over professor *Otto Scheel* (d. 13. november 1954) og over »Rechtsanwalt«, dr. *Otto Kähler* (d. 26. januar 1955), hvilken sidste af det slesvig-holstenske ridderskab var valgt til »landsyndikus« og sekretær for den »Fortwährende Deputation«. Af bindets afhandlinger udmærker professor *Alexander Scharffs* undersøgelse af »*Die Verfassungspetition der Stadt Flensburg vom 24. Dezember 1816*« sig ved grundighed og saglighed. Til nævnte petition foreligger der foruden den endelige redaktion to andre udkast, og det er disse tre, som professor Scharff har gjort til genstand for sin behandling. I »Sønderjyllands Historie«, IV, s. 101 ff. gjorde Knud Fabricius i sin tid, hvad også Scharff henviser til, ret udførligt rede for disse af Dahlmann fremkaldte petitioner fra de slesvigske købstæder om at udvide den påtænkte forfatning for Holsten også til Slesvig. — Et andet bidrag til Sønderjyllands historie i det 19. århundrede er dr. *Max Rasch's* afhandling om den stænderdeputerede »*Thies Hansen Steenholdt, 1784—1856*«. Afhandlingens værdi beror på de som tillæg meddelte breve, deriblandt 2 til hertugen af Augustenborg, og på de

genealogiske oplysninger om Thies Hansen, medens fremstillingen i øvrigt næppe kan stå for kritik. Dr. Rasch' angivelse af de motiver, der »alene« bestemte Steenholdts optræden i sprogsagen og i det hele hans politiske holdning, forekommer mig så temmelig grebet ud af luften. I de anførte breve ser man Steenholdt som hertugen af Augustenborgs svorne tilhænger. I 1845 ønsker han således at opleve den dag, da Slesvig og Holsten er forenede under hertugens scepter, og i 1848 under krigen hævder han, at kongen ikke længere kan anses for »vor hertug«. Brevene indeholder i øvrigt en række ubeherskede skældsord mod Christian VIII, Frederik VII, hele den danske nation og hans eget »fanatisk danske« fodesogn (Agerskov i Haderslev amt).

Holger Hjelholt.

I den af Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte udgivne skriftrække »Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins« er som bd. 32 udgivet Robert Pries: *Das Geheime Regierungs-Conseil in Holstein-Gottorp 1716—1773* (1955. Karl Wachholtz Verlag Neumünster. 208 sider. Pris DM 16). Arbejdet, for hvilket Robert Pries har erhvervet doktorgraden, er et stykke administrationshistorie, en undersøgelse af nævnte øverste gottorpske myndigheds virksomhed og beføjelser i det pågældende tidsrum indtil den hertugelige holstenske dels forening med den kongelige. Pries kommer dog, forståeligt nok, også til at berøre de almindelige politiske forhold. Ved gottorpernes tilknytning til Sverrig og Rusland fik det lille hertugdømme jo en betydning, der stod i grelt misforhold til dets størrelse.

Selve fremstillingen, der er godt disponeret og vel skreven, udgør kun ca. 150 sider, men hertil slutter sig nogle ekskurser samt aftryk af de vigtigere bestemmelser vedr. regeringskonseilet, navnlig den »Geheime Ratsordnung« af 4. aug. 1708 og »Instruktion für die Landesregierung« af 20. dec. 1764. Skildringen er bygget på et udstrakt utrykt materiale i landsarkivet på Gottorp slot og på håndskriftmateriale i Kiel universitetsbibliotek samt ældre og nyere litteratur. Navnlig må man påskønne det kendskab, som forf. viser til andre tyske staters administrationshistorie. Af dansk litteratur har forf. særlig brugt Edvard Holms store værk samt 3. bd. af »Sønderjyllands Historie«. Når han i litteraturfortegnelsen anfører dette som udkommet o. J. (u. å.), er det en lapsus. Der angives tydeligt på titelarket 1940—42.

Af de gottorpske »regeringsherrer«, som man i skildringen stifter bekendtskab med, skal nævnes gehejmerådets præsident i århundredets begyndelse, Henning Friedrich von Bassewitz, kendt